

УДК 94(324/470+571)«2024»

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2024-27-7>

Держалюк М.С.

<https://orcid.org/0009-0006-2821-1039>

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ В РФ 2024 Р.: РЕЗУЛЬТАТИ ПРОГНОЗОВАНІ, А НАСЛІДКИ – ЗЛОЧИННІ (ЧАСТИНА 2)

Стаття присвячена президентським виборам у РФ 15-17 березня 2024 р. У виборах В. Путін брав участь як самовисуванець, проте його підтримали дві правлячі у РФ партії – «Єдина Росія» і «Справедливая Росія».

Висвітлюються комплексні заходи, що забезпечили перемогу В. Путіна на виборах. Конституційною реформою 2020 р. та відповідними змінами до законодавства скасовувалося обмеження двома строками перебування на цій посаді і запроваджувалося право балотуватися на цю посаду без обмежень. Вперше вибори проводилися упродовж трьох днів, дозволялося дострокове голосування як на виборчих дільницях, так і у прибудинкових місцях, запроваджувалося дистанційне електронне голосування. Розширювалися права ЦВК щодо остаточного права на реєстрацію кандидатів на цю посаду. Відмінялися: поріг мінімальної участі у виборах, усувалися умови, коли у разі участі меншої половини виборців у голосуванні, вони ставали недійсними, обов'язковість публічних дискусій між претендентами на цю посаду.

Звертається увага на те, що провідні аналітики оцінили ці зміни конституційним переворотом, що завершився встановленням диктатури Путіна. Відомі демократичні діячі РФ припинили свою політичну активність, емігрували або переключилися на активну наукову чи творчу діяльність. Більшість з тих, хто залишився у Росії і продовжував активно протидіяти режиму Путіна, публічно його критикувати, були кинуті до в'язниці чи були знищені.

Зазначається, що вибори виявилися самими непрозорими, найбільш сфальсифікованими за усі роки існування самостійної РФ. Обнародувані ЦВК РФ 21 березня 2024 р. результати виборів засвідчили про рекордну участь виборців та кількість голосів за В. Путіна у порівнянні з попередніми періодами. Негативна реакція світової спільноти на результати виборів була закономірною. Керівники розвинених країн світу, більшість держав Європи прийняли до відома результати виборів у РФ, але не привітали В. Путіна з перемогою, бо не визнали їх результатів, вважали їх не відкритими і не прозорими, організованими і проведеними під примусом і на нечужаній антидемократичній основі. Західний світ вважає, що ці вибори не були вільними і чесними. Міжнародні організації ООН, ПАРС, країни ЄС, члени НАТО не визнали результатів виборів у РФ та на окупованих територіях України, засудили проведення президентських виборів РФ на території іншої держави – України. ПАРС закликала офіційно визнати В. Путіна нелегітимним президентом РФ і рекомендувала «зупинити всі контакти зі злочинною путінською владою». Президент України В. Зеленський оцінив президентські вибори у РФ однозначно нелегітимними.

Ключові слова: Росія, президентські вибори, результати, фальсифікація, міжнародна реакція, перспективи РФ.

Рівень обмеження прав та покарання нелояльних до чинної влади Росії, не кажучи вже про активних опозиціонерів, після початку воєнної агресії 24 лютого 2022 р. проти України різко почала зростати і не зменшується у РФ. Усі прояви чи форми опозиційної діяльності до влади Путіна набули

кваліфікації антидержавної діяльності і зради. Шпигуноманія у РФ набула узаконення, а переслідування інакомислячих – масового характеру. Першочергової розправи зазнавали лідери опозиційних сил – Михайло Касьянов, Олексій Навальний, інші представники і послідовники їхньої команди. При диктатурі Путіна стало нормою закону те, щоб усі публічні заходи (програма, організатори, зміст виступів) узгоджувалися з органами місцевої влади. Більшість публічних акцій опозиції не отримували від органів місцевої влади дозволу на проведення. А урочисті заходи, на які влада не мала можливості накласти табу, уже на початковій стадії, завдяки присутності численних провокаторів та спецгруп, швидко переростали у масий безлад і насильництво, чим хутко користувалися силові органи і згортали зібрання, не даючи можливості реалізації навіть самої благородної їх програмної мети. Після початку СВО ця тактика владних органів стала самою поширеною у всіх регіонах РФ.

Міністерство юстиції РФ оголосило 24 листопада 2023 р. колишнього Главу уряду РФ, головного опозиціонера Путіна М.М. Касьянова іноземним агентом, оскільки він брав участь у створенні та поширенні для необмеженого кола осіб повідомлень та матеріалів іноземних агенств, а також «поширював недостовірну інформацію про прийняті органами публічної влади Російської Федерації рішення та політику, що здійснювалася ними». М. Касьянов «виступав проти Спеціальної Воєнної Операції на Україні, брав участь в якості респондента на інформаційних площадках, що представлялися іноземними структурами. Поряд з особами, які віднесені до реєстру Іноземних агентів, є членом «Антивоєнного комітету Росії» - об'єднання, діяльність якого спрямована на дискредитацію зовнішньої та внутрішньої політики Російської Федерації» [1].

В умовах диктатури Путіна, відсутності мінімальних правових і демократичних засад для діяльності опозиційних режиму сил, наростання небезпеки фізичної розправи 65-ти річний М.М. Касьянов зразу ж після початку війни РФ проти України емігрував до однієї з країн Західної Європи і продовжив роботу заради повалення режиму Путіна.

Такими ж репресивними заходами знищувалася упродовж 2022-2023 рр. організаційна структура опозиційних сил, що гуртувалися навколо О. Навального. Більшість з них потрапила до в'язниць, або вчасно вдавалася до еміграції. 68-го Юрія Жданова (Москва), батька Івана соратника Навального, у кінці лютого 2022 р. було засуджено до 3-х років тюрми. Сам Іван вчасно виїхав до Литви.

Серед відомих опозиційних діячів сучасної РФ постать Олексія Навального вивищується. Маючи вищу юридичну та менеджерську освіту, він у своєму житті не добився високих державних посад, не відзначався успіхами в адміністративно-управлінській сфері, у адвокатській чи бізнесовій діяльності. Його покоління було замолодим, щоб відігравати головну роль у забезпеченні

та проведенні докорінних реформ, зміні державного устрою, роздержавленні та масовій приватизації загальнонародної власності. Навіть більш старші і досвідченіші партійно-адміністративні кола, партійні керівники, представники правоохоронних і репресивних органів не змогли у 1990-і рр. забезпечити трансформаційні процеси на правових і демократичних засадах. Успішними виявилися ті кола, які переслідували власні, корпоративні інтереси, а докорінні реформи, роздержавлення і приватизацію забезпечували не на правовій основі, під державним і суспільним контролем. Реформа соціалістичної форми власності була проведена головним чином заради власного, корпоративного збагачення, тому формування правового і демократичного устрою зазнало краху. Внаслідок цього трансформаційні процеси завершилися у кінці 1990-х рр. у РФ виникненням дикого олігархічно-кланового капіталізму. Активне, але молодше покоління Навального опинилося на узбіччі цих процесів. Воно спромоглося проявити себе у периферійних сферах, дрібній підприємницькій діяльності, зіштовхнулося з безправ'ям та всесиллям бюрократії Центру та провідних регіонів, нездоланною корупцією і хабарництвом. Успішна ділова активність вимагала інших умов, змушувала до активної боротьби і протидії беззаконню, державно-олігархічному всесиллю, що пронизували усі сфери політичного, економічного і духовного життя російського суспільства. Поєднання успішної підприємницької діяльності на нижчих щаблях з боротьбою проти безмежної влади олігархічного режиму унеможлиблювалося. У відповідь на виступи проти свавілля олігархічних кланів зразу ж вживалися заходи з підриву і знищення сприятливих бізнесових умов для діяльності їх провінційних ініціаторів. Для реалізації природних потреб таких діячів як Навального мали бути значно сприятливіші, оптимальніші можливості, а не умови перехідного періоду, позначені швидкою деградацією кригких прогресивних перетворень і досягнень, різким відходом від моделі розвинутого політико-правового, демократичного суспільства до авторитаризму і диктатури силових структур, всесилля олігархічних кланів та панування корупційних схем. За своїм покликанням він сформувався як особистість і вступив у активне життя у неприйнятних для його світосприйняття умовах. Усю свою увагу він спрямовував проти злочинної олігархічної верхівки, що сформувалася у 1990-і рр., головною метою якої було збагачення, утримання неподільності якомога більшої частини приватизованої державної власності, недопущення відновлення домінування державних інтересів над корпоративними в економічній та соціальній сферах Росії.

Він не до кінця розібрався у тому, що режим Путіна, який під час свого зміцнення, вдавнявся до зміцнення державних інституцій в країні, централізації влади, обмеження всесилля олігархату, підпорядкування його державницьким інтересам. Метою еліти Путіна стало відновлення статусу Росії як окремого світового центру, відродження колоніальної системи, якою була царська і радянська імперії. Формувалися плани щодо насильницького повернення

України до сфери впливу РФ. Разом з тим, він не встиг розібратися у причинах і природі зростаючого шовінізму і ненависті до української нації, до Української держави не тільки серед правлячої еліти РФ, але й серед значної частини «русской» нації. Швидше всього він навмисно не демонстрував свого ставлення до цих явищ та уникав від їх публічних оцінок.

Сильні якості Навального – порядність і справедливість, вимоги від владних органів приймати правові і справедливі рішення в інтересах усього соціуму, безкомпромісність, непокора і бунтарський характер проти усіх свавільних дій московської еліти – дозволяють назвати його сміливим, безстрашним, прогресивним і видатним діячем РФ. Генетична спадщина, отримана від батька-українця з Чорнобильської родини та «русской» матері з Підмосков'я, дозволила Навальному критичніше оцінювати політичну систему пострадянської Росії, особливо у період її сповзання до диктатури на чолі з Путіним, сміливо кинути виклик рашизму, не боячись того, що це може завершитися його знищенням. Його свідомий крок до самопожертвування є відгомін волелюбних і незнищуваних рис українців з величних минулих століть.

О. Навального після повернення до Росії було заарештовано і кинуто до в'язниці, де він загинув 20 лютого 2024 р. з вини режиму Путіна. Він пішов на цей крок свідомо, приніс себе в жертву заради того, щоб його співвітчизники у масовому порядку прозріли, отямилися і відмежувалися від злочинного рашизму, який несе росіянам та сусіднім народам нечуване зло. Закономірним стало й те, що після знищення О. Навального режимом Путіна з ініціативи Андріуса Кубіліуса, литовського політика, члена Європарламенту, М. Ходорковського (Швейцарія, російського бізнесмена), який за статками у 2004 р. посідав перше місце у РФ і 16 місце у світі, дружини О. Навального Юлії Навальної було направлено звернення до ЄС прийняти резолюцію про нелегітимність президентських виборів у РФ.

Парламентська Асамблея Ради Європи (ПАРЄ) ухвалила 17 квітня 2024 р. Резолюцію «Смерть Олексія Навального і необхідність протистояти тоталітарному режиму Владіміра Путіна та його війні проти демократії». У цій Резолюції ПАРЄ чітко зазначила, що з моменту приходу до влади Путін формує режим, метою якого є ведення війни проти демократії та перекроювання європейського і світового порядку, встановленого після розпаду СРСР.

Серед усіх нинішніх способів боротьби з опозицією у РФ за правовим нігілізмом та антидемократичним віроломством виділяється звинувачування діяльності опозиціонерів у шпигунстві та державній зраді. Так, упродовж 2023 р. до реєстру «Іноагентів» РФ були віднесені сотні діячів громадських і творчих організацій, науковців. Серед таких: історик Ілля Венявкін, журналісти Ілля Давлятчин, Ілля Шепелін, Ідріс Юсупов, публіцист Станіслав Белковський, письменниця Ліногоралік, економіст Андрій Ілларіонов, політолог Андрій Піонтковський, ТОВ «Люди» – юридична особа «Команды против пыток».

Одного з керівників г/о «Меморіалу», Сергія Давідіса, діяльність якого спрямована на захист політв'язнів у РФ, обгрунтовану критику диктаторського режиму Путіна, недопущення СВО в Україні, засудили 28 грудня 2023 р. до 18 років тюрми. 72-у річну Євгенію Майбороду (Маріуполь) за протести проти злочинів Росії в Україні у березні 2024 р. було засуджено до 5,5 років ув'язнення. 66-и річного Олександра Скобова (Санкт-Петербург) – критика радянського режиму, війни РФ проти Чечні, агресивної політики Путіна, засудження СВО в Україні – 2 квітня 2024 р. було заарештовано. Суд готується до винесення йому суворого вироку. У травні 2023 р. Бориса Кагарлицького (Москва) за опозиційні дії проти режиму було включено до списку «Іноземний агент», а у кінці 2023 р. було засуджено до 5 років колонії.

Дитячого лікаря 68-и річну Надію Буянову (Москва) у лютому 2024 р. було звільнено з роботи і заарештовано, триває слідство через те, що вона у відповідь на скарги і випадки пацієнтки Акіньшиної на адресу українців під час її прийому з 7-и річним сином про те, що її чоловіка вбили в Україні, сказала: якщо її чоловік воював там, то став законною мішенню для захисників України. Пацієнтка написала до поліції на Буянову скаргу. Через день Н. Буянову звільнили з роботи і упродовж квітня-травня 2024 р. проти неї ведеться слідство, підробляються і підтасовуються матеріали, що вона бандерівка, прославляє героїв України, бажає українцям перемоги, а російським ворогам – смерті, щоб кваліфікувати її поведінку за кримінальними статтями законодавства РФ.

Адвокат Черджієв заперечує усі звинувачення, які висуваються проти Н. Буянової. Складу злочину у її словах не має, щоб вона не говорила. Бесіда лікаря і пацієнтки – це не публічна агітація і «публічне поширення зазделегідь неправдивої інформації», за яку передбачається за законами РФ відповідальність. Розмова двох осіб між собою – це справа не публічна, тим більше у ній не було наслідків, а лише констатація факту. Необхідно додати, що Н. Буянова закінчила Львівський медуніверситет і з початку 1990-х рр. проживає і працює у Москві. Володіє лише паспортом РФ, тому з 2022 р. не може приїхати до України. Її племінниця Оксана (Київ) повідомила для інформагенства Би-би-си (Русская служба), що «їй страшно, адже тьотю посадять без підстав. Ніхто в суді розбиратися не буде. Вирок винесуть такий, як накажуть зверху» [2].

За рішенням Центрального окружного воєнного суду Свердловської області 15 квітня 2024 р. В. Меньшикова було засуджено до 14 років колонії загального режиму за причетність до співпраці з Україною та її військовими. У справі значилося, що він пробував ще у вересні 2022 р. пустити під укіс поїзд з військовою технікою у Свердловській області, підтримував плани сибірського військового легіону «Свободная Россия», що бореться на боці України за визволення РФ від диктатури.

Висловлені В. Меньшиковим (Катеринбург) критичні думки на адресу влади, несхвалення війни проти України, емоційні роздуми про доцільність переходу російських військ на бік України, щоб спільно повалити антинародну і корупційну владу Москви, що жирує за рахунок усієї Росії, були використані слідчими органами для фабрикації кримінальної справи. Адже дій з його боку після слів не було виявлено. Всепереч цьому суд виніс йому суворий вирок – 14 років тюремного ув'язнення. Усі звинувачення цілковито побудовані на емоційних і заполітизованих матеріалах і недостатні для того, щоб їх розглядати у судових органах, тим більше виносити таке тяжке покарання.

Подібне сталося й з 70-и річним правозахисником, співголовою громадянської організації «Меморіал» РФ Олегом Орловим. За публікацію антивоєнної статті у Франції під назвою «Им хотелось фашизма. Они его получили» з різкою критикою агресії проти України районний суд Москви 11 жовтня 2023 р. засудив його до штрафу в 150 тис. руб. Але таке слабке покарання викликало у владних колах роздратування. Мінюст РФ оголосив О. Орлова «іноземним агентом». Саме рішення суду було оскаржене і справа була відправлена на перегляд, оскільки у діях Орлова з'явилися додаткові аргументи. Зокрема, на думку державного звинувачувача, стаття Орлова була спрямована «проти традиційних російських духовно-моральних і патріотичних цінностей», на розпалювання ненависті до російських військовослужбовців. Вона оцінювалася як антидержавний акт. У засіданні Голованівського райсуду Москви 27 лютого 2024 р. взяли участь дипломати від майже 20 країн, керівних органів ЄС, 30 журналістів та 50 слухачів. У протестному заході під час розгляду справи О. Орлова у суді взяли участь значна кількість громадян РФ, серед них і голова г/о «Меморіал» Ян Рачинський, голова Комітету «Громадянське сприяння» Світлана Ганушкіна. Проте розгляду справи не відбулося. Суддя Астахова погодилася з вимогою держзвинувачення і без обговорення справи оголосила вирок: за дискредитацію армії РФ, за антивоєнну статтю О. Орлова засуджено до 2 років та 6 місяців колонії загального режиму. Підслідний вів себе впевнено і непохитно. Після оголошення вироку О. Орлов у своєму останньому слові нагадав про політв'язнів, яких «повільно вбивають у колоніях і тюрмах». Трагедію О. Навального він оцінив «вбивством, незалежно від конкретних обставин цієї смерті». Влада, продовжував він, воює навіть з мертвим Навальним, вона боїться його як і живого. І правильно, що боїться. Режим старанно знищує меморіали його пам'яті, що створюються у Росії. Ті, хто це робить, сподіваються, що таким чином їм вдасться деморалізувати ту частину суспільства, яка продовжує діяти і нести відповідальність за свою країну. Так от нехай не сподіваються на це. Ми пам'ятаємо заклик Олексія «Не здавайтесь!». Цей заклик Навального О. Орлов доповнив словами: «Не падайте духом, і не втрачайте оптимізму. Адже правда на нашому боці». Він закликав продовжувати спільну роботу до перемоги. В останніх словах Орлов сказав: «Онукам буде соромно розповідати, де служили їхні дідуся і бабусі».

У заяві г/о «Меморіал» було відзначено, що О. Орлов – великий патріот Росії і прихильник справжніх, а не видуманих цінностей. Він рятував полонених російських солдатів з чеченського полону. «Однак, у сучасній Росії усе перевернуто: війна – це мир, заклики до миру – злочин, а застереження, що держава культивує насилля – злочини на підґрунті ненависті». На думку г/о «Меморіал», вирок О. Орлову – це спроба заглушити голос правозахисного руху у Росії, будь-яку критику держави. Ця г/о наголосила, що його звинувачення і вирок є несправедливими, тому «влада Росії зобов'язана негайно зняти усі звинувачення з Олега Орлова. Свободу усім політв'язням!». Зразу ж після винесення вироку О. Орлова повезли до Самарської в'язниці для відбування покарання [3].

Особливої уваги заслуговують репресії проти 11 вчених Інституту теоретичної і прикладної механіки (ІТПМ), Інституту лазерної фізики СВ РАН та МФТІ (Москва), звинувачених режимом Путіна у державній зраді. Ці вчені є відомими фахівцями у сфері аеродинаміки гіперзвукових потоків і, починаючи з 2014 р., друкували статті у високорейтингових іноземних журналах, а також брали участь у міжнародних наукових проектах з цієї галузі знань (ФРН, КНР, США). Вони не мали відношення до практичної реалізації цих знань, зокрема до розробки гуперзвукової зброї у РФ та інших державах. Міський суд Санкт-Петербурга упродовж лютого-травня 2024 р. засудив до 14 років позбавлення волі 77-и річного Анатолія Маслова, який 50 років пропрацював у ІТПМ, з них понад 20 років був заступником директора з наукової роботи. Серед ув'язнених і чинний директор ІТП ІТПМ Олександр Шиплюк. Усі вони та інші підозрювані отримали від 7 до 12 років позбавлення волі за державну зраду [4]. Цим самим науковцям РФ продемонстровано заборону на участь у міжнародних наукових проектах та наукових конференціях. Незважаючи на очевидне відставання РФ від передових країн світу у важливих наукових і технологічних сферах, самоізоляція продовжує посилюватися в усіх науково-дослідницьких установах.

Москва, окуповані Донбас і Крим продовжують лідирувати за кількістю винесених покарань для незгодних з нинішнім режимом. У середині квітня 2024 р. блогера Максима Лютого було засуджено до 8 років і відправлено до колонії загального режиму. Слідство триває щодо Михайла Зигаря, Анастасії Івлєєвої (Москва), затриманих за критику чинної влади та дискредитацію російської армії. Громадянина України Сергія Кармазіна у кінці березня 2024 р. засудили до 25 років тюремного ув'язнення за вчинені «диверсії» на залізниці у Підмосков'ї [5]. «Верховним судом ДНР» 33 військових батальйону «Азов» ЗС України, після здачі в полон, були засуджені на терміни від 27 до 29 років суворого режиму за обстріли житлових будинків Маріуполя. Варварська поведінка російських окупантів постійно викликає протести серед значної частини населення Криму, особливо серед українців та кримських татар. Не знайшло схвалення насильницьке позбавлення їх українського громадянства і надання населенню громадянства РФ. Окупаційні заходи РФ у Криму

виглядають етноцидом кримськотатарського та українського народів, що не припиняється з 2014 р. На території півострова обмежена і взята під суцільний нагляд діяльність культурно-освітніх українських та кримськотатарських товариств. Обмежується освіта національною мовою, закриті усі незалежні культурно-освітні установи цих спільнот, а релігійні центри перебувають під тотальним наглядом спецорганів. Викладання у вузах, школах українською чи кримськотатарською мовами усе більшою мірою обмежується, запроваджується навчання лише на «русском языке». Без дозволу окупаційної влади використання національної символіки, національних свят, проведення зібрань і мітингів заборонено. Під тиском окупаційної влади на материкову територію України вимушено виїхала значна частина українських політичних та громадських активістів, викладачів, науковців. Активна частина тих, хто залишився в Криму піддається переслідуванням, незаконним арештам, катуванням і засудженням.

Серед таких – Володимир Балух, Кирило Баранюк, Ірина Данилович, Ігор Кияшко, Олександр Кольченко, Леонід Кузьмін, Олег Приходько, Олег Сенцов, Микола Шептун, Рефат Алімов, Енвер Алядінов, Наріман Джелал, Арсен Джепаров, Емір-Усеїн Куку, Наріман Сайфуллаєв та сотні інших. О. Сенцова та О. Кольченка затримали весною 2014 р. У серпні 2015 р. першого засудили до 20 років, а другого до 10 років колонії суворого режиму за організацію в Криму спротиву окупантам та проукраїнську діяльність. Обидва не визнали громадянства РФ і вимагали відновлення громадянства України. Під дією ООН у 2015 р. ця вимога Москвою була задовільнена. Водночас Мінюст РФ відмовлявся упродовж 2016-2017 рр. видавати їх до України. Станом на 14 травня 2018 р. у тюрмах РФ перебували 64 українці як політичні в'язні, переважна більшість з яких відбували «покарання» за полярним колом. Держдеп США потребував 21 серпня 2018 р. від Москви звільнити Сенцова та інших громадян України, політв'язнів РФ. Підставою вимог було те, що вони мирно демонстрували протести проти «анексії Криму», рішуче відстоювали демократію і верховенство права і були засуджені в Росії з політичних мотивів. 7 вересня 2019 р. їх звільнили в рамках обміну затриманих осіб між Росією та Україною. Повернувшись до Києва, вони включилися до активного життя. Після нападу РФ на Україну більшість з них влилася у збройні сили України і воюють проти агресора. О. Сенцов після поранення у листопаді 2023 р. зосередився на кінорежисерській творчій роботі.

По іншому склалася доля іншого великого патріота України в Криму Олега Приходька. Незважаючи на пенсійний вік, він активно підтримував приналежність Криму до України, публічно протестував проти окупації і анексії краю Росією. За це він був затриманий ФСБ РФ у жовтні 2019 р. Аж через півтора року, коли слідчі змогли зліпити справу для судового рішення, військовий суд у Ростові-на-Дону 3 березня 2021 р. засудив його до 5 років позбавлення волі в колонії суворого режиму, а також до штрафу в розмірі

110 тис. руб. О. Приходько звинувачувався в участі у підготовці до теракту та незаконного виготовлення вибухових речовин. Це – стандартні звинувачення рашистської правоохоронної системи. У листопаді 2023 р. російський суд переглянув його справу і додав ще 4,5 років ув'язнення на підставі нових звинувачень. Вони торкаються публічного виправдовування тероризму проти загарбників, закликів до розв'язання активної війни проти окупантів. На знак протесту він вивішував на своєму будинку у м. Саки державний прапор України. Правозахисна організація «Меморіал» вважає, що причиною таких каральних вироків окупантів щодо Приходька була його проукраїнська позиція, його відкриті виступи проти окупації Криму. Але його вчинки були мирними і відповідали загальноновизнаним нормам.

Дискримінація кримських татар та українців у Криму, порушення прав цих народів зафіксована у резолюціях ПАРЄ (2016 р.) та ООН (2020 р.). На самому високому міжнародному рівні визнано, що проти цих народів постійно чиняться з боку окупантів масові репресії, дискримінація, насильство, викрадення, арешти, тортури, ув'язнення, вбивства, депортації. З часу окупації Криму у 2014 р. від репресій окупаційної влади у Криму постраждало 1400 громадян України, серед них зафіксовано 320 політв'язнів. Ці дані торкаються лише політично і релігійно вмотивованих переслідувань. У 2023 р. у тюрмах Криму перебувало не менше 200 політв'язнів, переважно представників кримськотатарського та українського народів, патріотів України [6]. Упродовж I-го кварталу 2024 р. у Криму було зафіксовано 43 випадки арештів місцевих жителів, 41 затримання, 33 обшуки, 46 допитів, 82 випадки порушення права на справедливий суд. Питома вага кримських татар та українців у всіх цих випадках досягає 100%. Подібна динаміка щодо дискримінаційних вчинків проти цих двох народів у Криму є сталою як у минулі, так і у нинішні роки [7].

Оскільки масові порушення прав населення Криму має постійне місце, то обов'язком українських та міжнародних правозахисних організацій є мобілізація зусиль, щоб справи щодо масових порушень прав громадян України у Криму якомога швидше ставали постійним предметом розгляду на рівні Європейського суду з прав людини. Це один із ефективних шляхів визволення усіх невинних жертв окупації, повернення Криму до складу України і відновлення її суверенітету на цій території.

За нинішні злочини окупантів у Криму, репресії проти представників обох корінних народів Криму, страждання більшості населення цього краю несе відповідальність насамперед путінська Росія. Але й тогочасна влада незалежної України не безгрішна. У свій час Києвом не було доведено до кінця справи щодо повернення в Україну, представників усіх народів, серед них, зокрема, і кримськотатарського в Крим, із Середньої Азії, Сибіру, Далекого Сходу, інших регіонів колишнього СРСР, незаконно депортованих радянською владою упродовж 1944–1970-х рр., не було засуджено актів насильницької депортації

усіх народів з території України у часи комуністичного режиму. Все актуальнішим ставало питання про визнання кримськотатарської нації єдиним корінним народом Криму і відповідне забезпечення йому автономного статусу у вигляді Кримськотатарської автономної республіки у складі України. Цим самим з політико-правової точки зору татарський народ перетворювався б на провідну силу цього півострова у складі Української держави. Однак, на такий єдино справедливий крок влада Києва не наважилася. Створення Автономної Республіки Крим у складі України було вчинено на угоду Москві та «руському» населенню півострова, що підвищувало політико-правові амбіції цього населення та шанси для анексії РФ цієї ласої території. Адже в історичній ретроспективі лише кримськотатарське населення мало на цій території свою державність упродовж майже 400 років. Усі інші народи, які переселялися на цю територію, такого статусу не мали.

Історія підтвердила нікчемність планів щодо перетворення Криму на область у складі спочатку у Росії, а потім України, чи про відновлення АРК у складі України у майбутньому. Більш обгрунтованою виглядає ідея щодо запровадження кримськотатарської автономії у Криму у складі України. Таке політико-правове і адміністративне рішення сприятиме зміцненню непорушності територіальної цілісності України, підвищить статус кримськотатарського народу на цьому півострові, нівелює претензії інших сусідніх з Україною держав – Росії і Туреччини на цю територію. Останні у минулому як імперські формування загарбували землі Кримського ханства, позбавляли корінне населення права не тільки на державність, а й на автономію. Колишні османські та московські агресори і колонізатори не мають права у нинішні часи претендувати на територію народу, який на ній є автохтонним. Іншої батьківщини у кримськотатарській нації, окрім Криму, немає і не буде. Тому її право на проживання і автономію у Криму є справедливим і найбільше відповідає сучасному міжнародному праву. З минулих помилок Києву після війни необхідно зробити правильні висновки і відповідно діяти [8]. Останнім часом лише в Україні почала висвітлюватися історія масової депортації кримськотатарського та інших народів Криму до Середньої Азії у другій половині 1944 р., а пізніше – заселення цього півострова представниками центральних регіонів Росії та даватися належна оцінка тогочасним злочинам сталінської імперії у Криму та нинішнім діям диктатора Путіна.

ПАРЄ у Резолюції від 17 квітня 2024 р. оцінила президентські вибори у РФ нечесними і несправедливими, закликала офіційно не визнавати В. Путіна легітимним президентом РФ, рекомендувала країнам-членам РЄ, країнам спостерігачам (США та інших), країнам ЄС «зупинити всі контакти зі злочинною путінською владою». Резолюцію підтримали 134 голосами, проти – нуль. Документ нагадує, що російський диктатор перебуває при владі безперервно з 2000 р., а поправки до Конституції РФ, прийняті в липні 2020 р.,

які дозволяють Путіну залишатися на посаді до 2036 року, були визнані Венеціанською комісією та ПАРЄ нелегітимними.

У Резолюції також вимагається посилити санкції проти Росії як держави-спонсора тероризму, а також проти режиму самопроголошеного президента РБ Олександра Лукашенка в Білорусі. Крім того, «ПАРЄ одногосно визнала РПЦ інструментом кремлівської впливу і пропаганди, що не має нічого спільного зі свободою віросповідання та вираження поглядів, а також ставитися до Патріарха Кирила та ієрархів Російської православної церкви як до співучасників злочинів Росії проти України і продовження неоімперської ідеології «русского міра». Ще одним пунктом резолюції депутати Асамблеї визнали НПЗ РФ легітимними цілями для їх знищення Збройними силами України [9].

Через тиждень Європарламент прийняв 25 квітня Резолюцію щодо виборів у РФ, в якій ці вибори було визнано нелегітимними. Вона була підтримана 193 голосами, проти – 11, утрималося – 18 депутатів. У заяві МЗС України 6 травня напередодні введення у РФ В. Путіна 7 травня на посаду президента наголошено, що Україна не бачить правових підстав для визнання Путіна легітимним президентом. Цією інавгурацією влада РФ намагається створити ілюзію законності майже довічного перебування при владі людини, «яка перетворила РФ на державу – агресора, а правовий режим – на диктатуру». [10].

У МЗС України відзначили, що враховуючи рішення обох Резолюцій ПАРЄ від 17 квітня та Європарламенту від 25 квітня, які підтверджують неправомочність проведення так званих «виборів» на тимчасово окупованих територіях України, їх недемократичний характер на території РФ та фактично заперечують легітимність їх результатів, а також чинний ордер Міжнародного кримінального суду в Гаазі від 17 березня 2023 р. на арешт В. Путіна за викрадання дітей з України і вивезення їх до Росії. «Україна не бачить правових підстав для його визнання демократично обраним і легітимним президентом Російської Федерації» [11].

Авторитетні аналітичні центри припускали, що поступово знижуючи допомогу Україні напередодні президентських виборів у РФ колективний Захід демонстрував Москві готовність до початку мирних переговорів на прийнятних для обох сторін умовах. Ними визнається, що Росія та Україна як незалежні держави стартували з неспівставимих позицій. РФ успадкувала колишню радянську імперію, а Україна, як колишній осколок єдиного політичного, економічного і культурного простору цієї імперії, розпочала розбудову самостійної держави практично з нуля. На формування міцної держави потрібно не одне десятиліття. Москва цим скористалася і нарощувала заходи проти успішного процесу українського державотворення, зміцнення Української самостійної держави. Недосягши у такий спосіб успіху, вона вдалася в агресивний спосіб повернути її до складу нової імперії на правах замаскованої колонії. На Заході вірно відзначали й те, що при відсутності

великої допомоги Заходу обороноздатність Києва з відомих причин швидко знижувалася. Серед них: значно нижчий економічний, військовий та людський потенціал, неагресивна природа України, її прихильність до мирного співробітництва з усіма сусідами, зокрема й з РФ після розпаду СРСР, розпродаж і ліквідація наявної військової техніки радянського періоду, зниження боєготовності ЗСУ, різке скорочення їх чисельності, відсутність умов і часу для підготовки до тривалої оборонної війни, блискавичне захоплення Росією 18% її території. Внаслідок СВО 3,7 млн. українських громадян вимушено залишили рідну землю, перемістилися в інші регіони; 6,4 млн. чол. емігрували до Європи та Америки. Під час дворічної війни Росія знищила значну частину промислового і житлового фонду, енергетичного комплексу України. Понад 500 християнських, іудейських та мусульманських релігійних споруд зазнали руйнації. Але найбільші втрати це цивільні люди, які тисячами загинули в результаті агресії. Запроваджені міжнародні санкції негативно впливали на економіку РФ, але не спричинили її раптового і остаточного падіння. Москві вдалося віднайти нових тіньових економічних партнерів та перевести економіку країни на військовий стан.

Під впливом тривалої і всебічної великодержавницької пропаганди режиму Путіна переважна частина населення РФ повірила його брехливим звинуваченням керівництва України у нацизмі, фашизмі та бандерівщині, піддалася його впливу і рішуче засуджує ворожі для Росії наміри України вийти з-під контролю Кремля, приєднатися до ЄС і НАТО, тому підтримує плани Москви перешкодити цьому: збройним шляхом знищити чинну владу України та окупувати її територію. Навіть після двох років невдалої війни більша частина «русских» продовжує підтримувати не тільки війну проти України, а й загострення відносин РФ із Заходом, терпіти труднощі і різке погіршення життєвих умов. Якщо для Заходу підтримка України для протистояння Росії обійшлася у 252 млрд. євро, то для режиму Путіна у відповідь потрібно було витратити ще більші кошти, щоб не програти у цьому двобої.

Демонструючи зменшення обсягів допомоги Україні на рубежі 2023-2024 рр., провідні держави колективного Заходу, насамперед США, вважали це сприятливішим кроком для вироблення прийнятних умов миру між Росією та Україною. Діловий світ після закінчення цієї війни також зацікавлений у нормалізації відносин між Україною та Росією і готується до участі у відбудові України. Зазначається, що проектів щодо відбудови України буде більше, ніж їх надавалося Німеччині після Другої світової війни [12]. Важливою у цьому відношенні є Резолюція ПАРЄ від 16 квітня 2024 р. про підтримку відбудови України, зокрема й за рахунок використання російських активів, що знаходяться у зарубіжних банках і арештовані. За неї проголосувало 134 учасники засідання, проти – нуль. Йдеться про 300 млрд. дол. державних активів РФ. У разі їх конфіскації передбачається щорічне надання для відбудови України 15 млрд. дол.

У післяінавгураційній промові 7 травня В. Путін запевнив у забезпеченні безпеки для єдиного і великого народу РФ, самодостанього і стабільного розвитку Росії, яка має неповторну тисячолітню історію. Завдяки єдності і згуртованості усіх народів РФ, об'єднаних «русским языком», Росія відстоїть свої національні інтереси, як рівноправний член багатополярного світу, зі своєю самобутньою культурою як окрема неповторна цивілізація. Розпочався черговий, п'ятий цикл президентства Путіна, що передбачається до 2030 р. Після вступу на посаду він вніс на розгляд Державної Думи кандидатуру на посаду голови уряду РФ попереднього прем'єр-міністра Михайла Мішустіна, який обіймає цю посаду з 16 січня 2020 р. У складі уряду відбулася зміна 6 міністрів, серед них і міністра оборони. Цю посаду обійняв А. Білоусов, який до цього проявив себе здібним кеївником у розвитку сучасних видів озброєнь. Розвиток ВПК РФ залишається незмінним пріоритетом економічної та індустріальної політики РФ і у майбутньому.

Оскільки напередодні виборів і після них В. Путін не прийняв готовності Заходу до порозуміння, а продовжив попередні агресивні і безкомпромісні дії проти України та її союзниць, тому надії на досягнення діалогу і формування конструктивних відносин з Росією швидко згасли. Під впливом результатів явно сфальсифікованих виборів у РФ та віроломної позиції Путіна колективний Захід припинив миритися з таким станом речей. Авторитетний Інститут вивчення війни у США (ISW) на основі проведеного аналізу вніс пропозиції: Захід має активніше використовувати свій економічний та воєнний потенціал для того, щоб підтримати Україну і недопустити перемоги Росії у війні. Висновки цього Інституту були однозначними: шанси в Україні вистояти дуже великі. Росія має зазнати стратегічної поразки. Якщо Україна хоче зберегтися як суверенна держава, вона повинна боротися. І чим швидше енергійна підтримка України з боку Вашингтону наростатиме, тим меншими будуть можливості у Росії розв'язати більш масштабну війну. Вважається, що надання значної воєнної допомоги для України буде тривати до тих пір, поки українські збройні сили не стануть спроможними продовжувати успішні наступальні операції [13; 14].

ЄС ухвалив 23 лютого 2024 р. 13-й пакет санкцій, які спрямовані проти військового та оборонного секторів проросійських компаній і організацій, які діють у третіх країнах – Індії, Китаї, Шрі-Ланці, Таїланді, Сербії, Казахстані, Туреччині. Вони допомагали РФ обходити попередні санкції, виробляли електронні комплектуючі для зброї і поставляли їх до Росії. Запроваджувався контроль за експортом РФ заліза і сталі та компаній третіх країн, які беруть участь у реалізації цієї продукції [15].

У свою чергу Джо Байден оголосив 23 березня 2024 р. понад 500 санкцій проти Росії, які спрямовані проти осіб, пов'язаних з ув'язненням та вбивством 20 лютого 2024 р. О. Навального, проти російського фінансового сектору, оборонно-промислового комплексу, міжнародних закупівельних мереж та осіб,

які ухиляються від санкцій на багатьох напрямках. Нові експортні обмеження вжито проти майже 100 організацій, які надають приховану підтримку військовій машині Росії. Вжито чергових заходів для подальшого скорочення енергетичних доходів Росії. Байден висловив впевненість, що «Конгрес знає, що, підтримавши цей законопроект, ми можемо зміцнити безпеку в Європі, зміцнити нашу безпеку вдома і протистояти Путіну. Виступаючи проти цього законопроекту, ми лише граємо на його користь [Путіна – ред.]» [16].

Подібні санкції проти РФ 19 лютого 2024 р. запровадила й Німеччина. Під їх впливом Туреччина, яка була до цього одним із головних антисанкційних хабів Росії, різко, майже наполовину скоротила постачання своєї продукції до РФ. Торгівля деякими товарами з боку Туреччини припинена цілковито. Упродовж 2023 р. Туреччина поставила до РФ товарів на рекордну суму 10,9 млрд. дол., удвічі більше, ніж до війни. Туреччина нарощувала закупівлю російської сирової нафти, обсяги якої у 2022 р. склали 12 млн. тонн. Вона залишалася єдиною країною, яка продовжувала отримувати нафту з РФ. За 11 місяців 2023 р. Туреччина отримала 9 млн. тонн нафти. Після запровадження з боку США 22 грудня 2023 р. жорстоких санкцій проти РФ, відповідно до яких фірми, які беруть участь чи сприяють оминати Росією санкцій, ризикували втратити доступ до американської фінансової системи, Індія та Туреччина відмовилися з початку 2024 р приймати російську нафту через неможливість здійснювати банківські операції щодо купівлі-продажу російської нафти [17].

Після схвалення Конгресом та Президентом США 24 квітня законів про виділення великої допомоги Україні та Ізраїлю, прийняття ЄС та ПАРЄ у квітні резолюцій про невизнання результатів президентських виборів РФ на окупованих нею територіях України (а це ставить під сумнів результати виборів в цілому й по РФ), про шляхи конфіскації заморожених закордонних активів РФ та використання їх для фінансування спротиву агресії Росії та відновлення України, В. Путіну важко знайти шляхи для реалізації планів щодо ослаблення домінуючої ролі колективного Заходу, насамперед США і ЄС, у світовій політиці та забезпечення переваг над ними країн Євразійського геополітичного центру (РФ і КНР) [18].

Після виборів, В. Путін призначив 15 квітня 2024 р. Олександра Дугіна – депутата Держдуми, свого радника, відомого творця російської геополітики, зокрема теорії євразійства – на посаду директора Вищої політичної школи ім. Івана Ільїна, створеної при Російському державному гуманітарному університеті. Завдання нової інституції полягає в оперативній розробці, з використанням попередніх досягнень відомих ідеологів «панрусского» гегемонізму, планів формування нового світового порядку. Передбачається послаблення домінування у світі США, країн ЄС, НАТО, Японії, Південної Кореї, Австралії та забезпечення домінування Євразійського геополітичного центру, в якому головну роль відіграватимуть Росія і КНР, а також Іран, КНДР, Індія, Бразилія, ПАР. Вагомими стануть зусилля з боку РФ і Китаю, спрямовані

на те, щоб колективний Захід припинив допомагати Україні, яку Москва прагне цілковито підпорядкувати власним інтересам. Успішне розв'язання українського питання на користь Москви має стати першим важливим кроком на шляху встановлення панування Євразійського геополітичного центру у Європі, а потім і у світі.

Український політолог В. Денисенко ще у кінці 2023 р. вважав, що Путін прагнуче завершити війну в Україні до виборів Президента США у листопаді 2024 р. За його даними у листопаді 2023 р. кількість тих, хто у Росії хотів війни і тих, хто її не хоче, вперше помінялися місцями і тепер переважають її противники. Це підтверджується дослідженням Інститут майбутнього, який він очолює. Починаючи з червня 2024 р., на переконання В. Денисенка, економічна криза в РФ ще більше загостриться. Рівень життя більшості громадян почне знижуватися. Влада поки-що надійно перебуває у руках команди Путіна, а воєнна економіка злагоджено функціонує, але з осені 2024 року економічне падіння стане незворотнім. Врятувати ситуацію може лише припинення війни, космічне зростання цін на нафту, інші корисні копалини. Повна залежність Росії від Китаю, конфронтація з країнами Заходу, затягування війни проти України і безуспішність її завершити до виборів президента США прирікають Росію на узбіччя у відносинах з КНР та США. РФ втрачає можливість стати нарівні з ними третім геополітичним центром світу [19]. Подібні йому думки висловлюють і зарубіжні фахівці. Вони вважають, що результати цих виборів стали сильним аргументом для команди Путіна продовжувати агресивну зовнішню політику, війну проти України з метою відновлення панування Росії у кордонах комуністичного блоку. Цей курс Путіна започаткувався у 2012 р. після схвалення нової геополітичної стратегії, в основі якої лежать ідеї про євразійський геополітичний центр, який стане провідним фактором у світі. Невдача в агресивній війні Росії проти України упродовж 2022-2023 рр., активна протидія колективного Заходу, нечувані санкції проти Росії у всіх важливих сферах її життєдіяльності, особливо після запровадження з боку ЄС 13-го пакету санкцій, відповідно до яких вступили в дію 18 тисяч торговельних обмежень щодо Росії, перекреслили ці плани. Наслідків наростаючої ізоляції РФ, що набула рівня «залізної завіси періоду холодної війни», і реальної загрози для неї, у Москві не розпізнали. Путінські догмати продовжують попередній курс цієї імперії. Прогнози концепції «Євразія» про те, що колективний Захід уже не відіграватиме провідної ролі у світі, що ця роль поступово перейде до країн АТР, Африки та Південної Америки, не відповідають дійсності. Вони спрямовані не на формування нового багатополюсного світового порядку, а на витіснення США та їх союзниць на другорядні позиції, підпорядкування інтересам імперіалістичної Росії решти частин світу. Тому у наступні десятиліття у відносинах між колективним Заходом та Росією діалог може бути лише в окремих, але не стратегічних сферах. Повернення до умов співіснування з Росією 80-х рр. ХХ ст. – 10-х рр.

XXI ст. унеможлиблюється. Примарність прагнень еліти на чолі з Путіним стала очевидною [20].

Економіка Росії, хоч і не зазнала ще краху під дією санкцій упродовж 2022-2023 рр., проте її перспективи невтішні. За офіційними даними РФ відбувається не падіння, а приріст розвитку економіки. Оптимістичні дані поширюються офіційними органами РФ і на 2024-2026 рр. Прогнози МВФ про падіння економіки РФ у 2022 р. на 6% не справдилися, за даними Росстату вона зросла на 2%, у 2023 р. – на 3,6%. А у 2024 р. зростання економіки має скласти 4,6%. До цих даних, як і до прогнозів РІА Новості (Ria Novosti) про те, що такі ж темпи планується зберегти і у наступні роки, необхідно ставитися обережно. Курс рубля до долара упродовж 2022 – початку 2024 рр. коливався у межах від 60 до 100 рублів за 1 доллар. Це вагомий індикатор, що свідчить про домінування негативних процесів в економіці РФ. Одна справа, коли військові витрати РФ у 2022 р. склали лише 72 млрд. дол., інша справа, коли обсяги витрат РФ на ВПК упродовж 2023-2024 рр. подвоїлися і складають 40% бюджетних коштів. Завдяки таким перекосам заробітна плата у працівників ВПК зросла з 50 тис. до 70 тис. руб., тоді як у цивільних галузях економіки почалася стагнація і спад обсягів виробництва, відповідно відбувається зниження реальних доходів зайнятого у цих сферах населення. Жертвуючи базовими цивільними і соціальними сферами, В. Путін продовжує нарощувати військовий потенціал, щоб добитися перемоги у війні проти України і спробувати потіснити визначальний вплив НАТО, а відповідно і США, у світі.

Закономірно, що незалежні міжнародні експерти значно стриманіші в оцінках економічних перспектив РФ. Більшість з них впевнені у тому, що приріст економіки РФ відбувається виключно на фоні зростання військової продукції, яка у роки війни проти України цілковито задомінувала у цій країні. Загальні витрати на оборону і національну безпеку значно зросли і склали, як повідомив у середині травня 2024 р. В. Путін, 6,7% ВПК. Він заспокоїв співвітчизників тим, що подібні витрати у період СРСР склали 13%. Але він не торкнувся величезних вливань коштів, збільшених, починаючи з 2023 року у два рази, у провідні галузі економіки, спрямовані на виконання державного замовлення для оборони і національної безпеки. Враховуючи ці обставини, можна припустити, що загальні витрати нинішньої РФ на ВПК наближаються до обсягів витрат у цій сфері колишнього СРСР. Це прирікає цивільні галузі економіки до різкого падіння темпів розвитку. Як зазначають російські і зарубіжні експерти, витрати на оборону лише у 2024 р. будуть більшими, ніж в цілому за попередні 2019-2021 рр., ніж витрачені кошти на охорону здоров'я упродовж 2020-2023 рр. За оцінками представників НАТО, в оборонному секторі РФ нині працює біля 3,5 млн. чол., на 1,5 млн. більше, ніж до війни 24 лютого 2022 р. У РФ виробляється у три рази більше снарядів, ніж їх спроможні відправляти в Україну США і країни ЄС разом взяті. У 2025-2026 рр. понад 40% бюджетних коштів буде виділятися на оборону (27,7 трил.

руб). Це більша сума від усіх витрачених бюджетних коштів 2021 р. (24,8 трил. руб). Міністр фінансів РФ Антон Силуанов наголошує, що все робиться заради перемоги [21].

Опозиційний дослідник РФ Дмитро Некрасов вважає, що упродовж трьох-п'яти років економіка РФ зможе витримати оборонні витрати, які складатимуть 6% ВВП. Він же нагадує, що у жодній країні люди краще не живуть під час війни. Так буде і в Росії. Те, що у 2023 р. відбулося збільшення реальних доходів населення, є явищем нетиповим для воєнного часу. Це відбулося завдяки використанню наявних валютних резервів Фонду національної безпеки (ФНБ). З другої половини 2024 р. розпочнеться падіння доходів населення. Мінекономрозвитку РФ передбачає зниження доходів з 5,4% у 2023 р. до 2-3% у 2024-26 рр. Фінансовий аналітик Олександр Коляндра повідомляє, що поки війна є досить низькобюджетною, коштів на неї вистачатиме. Після закінчення резервних заощаджень, падіння доходів від експорту енергоносіїв та сировини і зростання внутрішнього боргу, розвиток економіки уповільниться, життєвий рівень населення піде вниз. Врятувати економічну і соціальну ситуацію у РФ, забезпечити позитивну динаміку розвитку економіки не вдасться ні масовим різким збільшенням оподаткування фізичних та юридичних осіб; ні примусовим вилученням коштів приватних компаній та населення; ні приватизацією нових підприємств; ні націоналізацією приватизованих, але не ефективно діючих промислових об'єктів [22].

Такі відомі фахівці як Антон Бендаржевський, Петер Тор'яні, Андраш Рац (Угорщина) наголошують, що 2024 рік стане визначальним у війні Росії проти України. Найскладнішим для Путіна, на їхню думку, є те, що він упродовж 2 років не зміг перемогти у цій війні, тому його шанси у 2024 р. на це нечувано зменшуються. Упродовж двох воєнних років РФ витратила на війну в Україні до 211 млрд. дол.; санкції коштували Росії недоотриманих 1,3 трил. дол. від спаду торгівельної діяльності та погіршення її економічного стану. Витрати 30% у 2023 та 40% у 2024 рр. бюджету (6-8% ВВП) на ВПК є дуже високими. Якщо економіка перебуває у стадії стагнації чи повільного зростання, то вона може рік-два протриматися при таких обсягах фінансування ВПК за рахунок вилучення коштів з інших галузей та соціальної сфери. Але якщо економічні показники у РФ мають негативну динаміку, то такі величезні бюджетні витрати на ВПК зумовлять різке падіння економіки і рівня життя основної частини населення РФ. Інфляції не уникнути. Запроваджена система міжнародних санкцій веде до зниження надходжень від експорту енергоносіїв, у масовому порядку відбувається приплив до РФ іноземних інвестицій, а їх відплив. Усе це прискорено негативно позначиться на економічному і соціальному становищі країни. Тим більше, коли технології у провідних галузях промисловості РФ застаріли, а здійснити їх модернізацію не дозволяють умови. Санкції – це не чудо зброя, наголошується, але вони повільно і негативно впливають на провідні галузі економіки, руйнують РФ як ядерну державу. Тим

більше, коли Захід вибудовує усе ефективнішу систему протидії для їх обминання з боку РФ та її таємних партнерів. Економічне становище РФ постійно погіршується, що обернеться для усіх базових галузей економіки поза ВПК неминучим різким погіршенням їх становища. Незважаючи на це, керівництво РФ на чолі з Путіним поки що вважає, що воно зможе довше протриматися у війні проти України, ніж Захід у своїй підтримці України. У разі перемоги Путіна, у Росії зміцниться внутрішня консолідація, війна набуде ознак національно-визвольного ореолу. Усе залежатиме від своєчасного надання колективним Заходом Україні необхідної військової допомоги. На їхнє переконання, прискорення зворотніх процесів розпочнеться тоді, коли під наростаючими обсягами допомоги Заходу для України все більша частина економіки Росії буде переводитися на режим воєнного стану. Після цього її економічний обвал неминуче різко прискориться, а примирення із Заходом та з Україною – стане для неї єдиним порятунком [23; 24].

Важливу роль відіграє посилена боротьба, розпочата з 2024 р. проти нелегального транспортування російської нафти до країн АТР. Як повідомили 21 березня 2024 р. зарубіжні ЗМІ, один із найбільших у світі Індійський нафтопереробний завод Reliance Industries під загрозою санкцій США остаточно відмовився від закупівлі нафти, яка поставляється танкерами компанії «Совкомфлот». Оскільки вони безпосередньо чи опосередковано потрапили під санкції, запроваджені США з жовтня 2023 р. на постачальників, торговців, судна, які постачають російську нафту до третіх країн. Уряд Індії вирішив заборонити всім таким російським кораблям, танкерам заходити до її портів. Різке зменшення імпорту сирої нафти з РФ компенсується за рахунок збільшення її закупівлі в інших постачальників, а відповідно обсягів її переробки і постачання на світові ринки. Транспортні засоби «Совкомфлоту» переорієнтувалися на виконання замовлень КНР щодо постачання нафти, але РФ не вдається компенсувати втрачені ринки інших держав. Ціни на російську нафтопродукцію знижуються, відповідно зменшуються валютні надходження.

Одночасно негативними результатами завершилася справа щодо формування, розпочатого у 2022 р., нового північно-льодовитого транспортного коридору для постачання нафти і газу РФ, інших видів сировини до Китаю, Індії, Ірану. Цей транспортний коридор під назвою «Північ-Південь» мав забезпечуватися тіншовим флотом і вважався у Москві надійним шляхом для уникнення впливу все наростаючих санкцій і негативних цінових тенденцій на світових ринках. Оскільки у РФ відсутні технології для перевезення скрапленого газу, тому у нелегальний спосіб вони були придбані через треті країни. Але рішучими контрзаходами колективного Заходу цей проект залишився не завершеним, чим остаточно були перекреслені плани РФ щодо перетворення Індії, Китаю та інших країн АТР на реалізаторів російського газу, нафтопродуктів та інших корисних копалин на світових ринках [24; 25].

Країни ЄС готують 14-й пакет санкцій, що торкнеться обмеження на імпорт скрапленого газу (СПГ) з РФ. Усім суднам із скрапленим газом та нафтою забороняється доступ до портів країн ЄС. Вводяться санкції щодо так званого «тіньового флоту» РФ, зокрема російських проектів «Арктика» та «Мурманськ», судна яких транспортують нелегально російську нафту. Санкції поширяться й на понад 50 компаній з-за меж ЄС (переважно КНР, Гонконгу, Туреччини, Киргизії), які забезпечують РФ західними компонентами для ВПК та допомагають обходити попередні санкції [26].

Негативні наслідки для РФ від санкцій продовжують все більше позначатися на її становищі. В умовах затяжної війни РФ з Україною, її агресивної політики проти країн колективного Заходу, різкого збільшення витрат на ВПК, які з 2023 р. продовжують зростати (досягли 7% ВВП), посилення міжнародних санкцій, особливо після запровадження 13-го і 14-го їх пакетів, якими заблоковано діяльність компаній тіньового морського флоту та «Росатому», після оголошення США 1 травня 2024 р. чергового пакету масштабних санкцій проти ВПК РФ, що передбачає посилення обмеження в отриманні комплектуючих для оборонки РФ, розвитку іншого сценарію для Росії не могло й бути. Блокування постачання енергоносіїв, сировини та продукції ВПК Росії на міжнародні ринки, не кажучи вже про збільшення їх експортних обсягів, дуже швидко негативно позначиться на зниженні валютних надходжень, а також на стані її економіки, соціальної сфери і ВПК. За даними агентства Reuters, Газпром не подає даних про експорт газу з 2023 р. Проте за даними цього агентства поставки російського газу лише до Європи скоротилися у 2023 р. на 55,6% і склали 28,3 млрд. куб. м. Втрати «Газпрому» у 2023 р. величезні і становлять 6,9 млрд. дол. За останні 20 років це перший випадок, коли «Газпром» завершив 2023 рік з таким величезним від'ємним торговельним сальдо. У порівнянні з досанкційними періодами доходи від реалізації енергоресурсів РФ знизяться у другій половині 2024 р. до 50-60%. А низький технологічний рівень розвитку провідних галузей РФ також не дозволяє їй конкурувати на світових ринках [27].

Важливо також звернути увагу й на те, що США та її союзники готуються з червня 2024 р. запровадити спільні санкції проти підприємств, фінансових інституцій, банків, які систематично брали участь у постачанні комплектуючих для ВПК РФ у війні проти України, порушуючи цим самим умови санкцій. Дане питання постало на порядку денному ще у грудні 2022 р., але його ефективне вирішення розпочинається лише у нинішній час. Відзначається, що заходи США мають підтримати у першу чергу країни Великої Сімки. Мінфін США визнав, що РФ вдалося вибудувати нелегальну мережу отримання необхідних компонентів для виробництва удосконаленого озброєння, і попередив, що трансакції, які здійснювалися при допомозі причетних до цього банків КНР, ОАЕ, Туреччини будуть відключені від американської фінансової системи [28]. Наголошується, що це торкається насамперед підприємств КНР, які найбільш

активно брали участь у подібному постачанні до РФ. Три провідні банки Італії – Raiffeisen Bank, Unikredit та Intesa Sanpaolo – припиняють свою діяльність у РФ через ризик втратити свою репутацію [29].

Москві не вдалося у першій третині XXI ст. добитися створення рівноцінного триполюсного світу – США, КНР, Росія. РФ не стала стратегічним партнером ні для США, ні для Китаю. Результати березневих президентських виборів 2024 р. не започаткували для цього необхідних сприятливих умов. Починаючи з другої половини 2024 р., економічне і міжнародне становище РФ продовжує загострюватися, що змушує її погодитися на примирення з Україною, нормалізацію відносин із США та країнами Європейського Союзу.

Висновки

Модель державного устрою в РФ, починаючи з XXI ст., набула ознак диктатури, що все більше зміцнювалася. На президентських чи парламентських виборах принципи демократичної змагальності і конкурентної боротьби як на вищому рівні, так і на нищих щаблях влади, все більше усувалися з політичного подіуму країни. Згідно із змінами до Конституції у 2020 р. та відповідного законодавства РФ політичний плюралізм, сформований на правових і демократичних засадах, було підмінено авторитарною моделлю влади.

Підготовка до проведення виборів президента РФ 15-17 березня 2024 р. завершилася тим, що кандидатом на цю посаду визначався лише один В. Путін, а три інші були підібрані владою як самі безпечні для неї технічні кандидати. Такі вибори відбулися виключно в умовах, притаманних диктаторському устрою, в якому панують централізм, єдиноначальність, які забезпечуються поліцейськими і спеціальними органами. Організація, проведення і підрахунку результатів виборів президента РФ дали підстави стверджувати, що за рівнем непрозорості, фальсифікацій і фабрикацій результатів вони перевершили усі вісім попередніх президентських виборів у 30 річній історії існування самостійної РФ.

Закономірним стало те, що передові держави світу та впливові міжнародні організації оцінили ці президентські вибори такими, що не відповідають міжнародним, демократичним і правовим нормам.

Це сталося тому, що упродовж 30 років незалежного розвитку Росії відбувся її відхід від правової і демократичної моделі державного устрою та наближення до диктатури. З обранням Путіна президентом у 2024 р. цей процес завершився. Це ще одне вагоме підтвердження спроможності Росії існувати лише в умовах диктаторського режиму, прототипом якого є її історія монгольського, царського і радянського періодів.

Зроблено висновки, що практичні заходи правлячої еліти під час проведення цих президентських виборів були спрямовані виключно на подальше зміцнення і консолідацію політико-правових, соціально-економічних, демократичних, культурних цінностей провідних соціальних класів, націй і національностей навколо цілісної і неподільної Російської держави, спільної і єдиної

батьківщини для усіх націй, народностей і етносів. Такі основні складові національно-державницької ідеї, сформовані сучасною панівною елітою Росії, в усі часи найбільше відповідали інтересам панівної «руської нації». Це вдається зберігати доти, доки прагнення більшості інших націй, народів та етносів цієї багатонаціональної колоніальної федерації не набудуть такого рівня розвитку, щоб спромогтися цілковито про себе заявити. Припускається, що рано чи пізно кологіальні і феодалні умови екзистенції інших народів у РФ також будуть подолані. Тільки при таких обставинах можна очікувати на формування справжньої федеративної політико-правової і демократичної моделі РФ, визрівання на уламках цього багатонаціонального окупованого творіння вищої стадії розвитку для вільних народів і націй.

Лише варварські народи, замішані на крові диких племен, спроможні витворити такого звіра і надавати йому сприяння у формуванні та існуванні одноосібної влади, щоб протиставитися світовим загальноцивілізаційним процесам. Те, що Путіну цього вдалося досягти, хоч і тимчасово, винними є правлячі кола посткомуністичної Росії, насамперед сформовані із «руської нації» та «русскоязычного населения», у крові і ментальності переважаючої частини якої домінує рабська покірність перед власним тираном, підсвідома готовність до постійних злиднів і страждань заради завоювань, пограбувань і масового знищення інших народів, заздрість і ненависть до усіх інших народів, які забезпечили вищий рівень свого існування або не бажають жити у колоніальному стані.

Провідні опозиційні діячі РФ та міжнародні аналітики уже у кінці 20-х рр. XXI ст. відзначали, що тотальна концентрація влади у руках правлячої еліти на чолі з Путіним не зможе забезпечити повноцінного розвитку країни, формувати прийнятні для Росії міжнародні відносини. Без докорінних реформ економічної та політичної систем на правових і демократичних засадах соціально-економічне становища у РФ настільки погіршиться, що це неминуче призведе до формування умов для державного перевороту, який обов'язково відбудеться. На початку 30-х рр. XXI ст. рашистський режим ще не відчуває такої небезпеки і продовжує діяти диктаторськими методами.

Під дією міжнародних санкцій, що постійно зміцнюються, в умовах продовження війни проти України унеможливується прискорений розвиток економіки та соціальної сфери РФ, посилюватимуться негативні процеси, незважаючи на усі зусилля і прагнення їх подолати. Умови життя громадян РФ відставатимуть від провідних центрів світу і опустяться до рівня країн, що розвиваються. Наслідком цього була і залишатиметься злочинна діяльність перепризначеного В. Путіна на посаду президента і не визнаного демократичними державами.

Примирення колективного Заходу з путінською Росією не може відбутися шляхом зради державних і національних інтересів України та інших волелюбних країн, бо це означатиме, що передові світові держави та їхні лідери

не спроможні продовжувати розбудову й забезпечувати у ХХІ ст. світовий правопорядок на правових, загальноцивілізаційних і демократичних засадах. Досвід досягнутого мирного співіснування розвиненого Заходу (вважався майбутнім цивілізації людства) та комуністичної системи (як останньої спроби диктаторських, гегемоністських, реакційних сил зберегти свою вагому присутність у світі) у другій половині ХХ ст., що завершилося крахом останньої, засвідчив, що це було великим досягненням в історії людства – завершенням боротьби й протистояння добра та зла, цивілізації і варварства, світлих і темних сил. Але повна і остаточна перемога цивілізаційних, творчих сил світу над варварством і реакцією, подолання протистояння між ними відбувається у 20-і рр. ХХІ ст. Заради цього докладаються максимальні зусилля і приносяться великі жертви. Важливо при цьому зазначити й те, що внесок нинішнього покоління української нації у перемогу добра над злом у світовому масштабі є надзвичайно великим. Українські патріоти у цьому протистоянні на віки обезсмертили себе і прославили українську націю, невід’ємною частиною якої вони є.

Список використаних джерел та літератури

1. «Іноагентом» объявлен бывший премьер России Михаил Касьянов. *BBC News*. 24 ноября 2023. URL: <https://www.bbc.com/russian/articles/crg19w17pd3o>
2. «Я врач, я не могу говорить такие слова, это больно». Как и за что судят 68-летнюю педиатра Надежду Буянову. *BBC News*. 23 мая 2024. URL: <https://www.bbc.com/russian/articles/cv22dy7j47ko>
3. Повторное рассмотрение дела Олега Орлова за антивоенную статью. Приговор. *Медиазона*. 27 февраля 2024. URL: <https://zona.media/online/2024/02/27/orlov>
4. Новосибирский специалист по гиперзвуковой аэродинамике получил 14 лет по делу о госизмене. Как в России пожилым ученым дают «сталинские сроки». *BBC News*. 21 мая 2024. URL: <https://www.bbc.com/russian/articles/cp992x97m3mo>
5. Тимченко О. У Росії громадянину України присудили 25 років за «диверсії» на залізниці: що відомо. *Обозреватель*. 1 травня 2024. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/rossia-u-rossii-gromadyaninu-ukraina-prisudili-25-rokiv-za-duversii-na-zalznitsi-scho-vidomo.htm>
6. Через політичні переслідування у Криму за ґратами щонайменше 200 українців – правозахисниця. *Укрінформ*. 20.02.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3829740-cerez-politichni-peresliduvannya-u-krimu-za-gratami-sonajmense-200-ukrainciv-pravozahisnica.html>
7. За час окупації Криму правозахисники зафіксували 320 засуджених з політичних мотивів. *Радіо Свобода*. 25 квітня 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-okupatsia-krymu-zasudzheni-politychni-motyvy/32919884.html>
8. За перший квартал 2024 року у Криму зафіксовано 43 випадки арештів – КРЦ. *Суспільне Крим*. 11 квітня 2024. URL: <https://suspilne.media/crimea/723685-za-persij-kvartal-2024-roku-u-krimu-zafiksovano-43-vipadki-arestiv-krc/>
9. Кримськотатарська автономія зробить непорушною територіальну цілісність України. *Укрінформ*. 17.04.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3853468-krimskotatarska-avtonomia-zrobit-neporusnou-teritorialnu-cilisnist-ukraini.html>
10. Парламентська асамблея Ради Європи підтримала резолюцію із закликом визнати Володимира Путіна нелегітимним президентом Росії. *Еспресо*. 18 квітня 2024. URL: <https://espresso.tv/svit-pare-ukhvalila-rezolyutsiyu-iz-zaklikom-ne-viznavati-putina-legitimnim-prezidentom-rf>

11. Україна не визнає Путіна як президента РФ. 6 травня 2024. *Gazeta.ua*. URL: https://gazeta.ua/artikles/politics/_ukrayina-ne-viznaye-putina-yak-prezidenta-rf/1180238
12. Mutatjuk a jeleket, amelyek arra utalnak, hogy hamarosan vege a haborunak. *Hir TV*. 2024. Március 11. URL: <https://hirtv.hu/hirtvkulfold/mutatjuk-a-jeleket-amelyek-arra-utalnak-hogy-hamarosan-vege-a-haborunak-2581721>
13. Kimondtak Washingtonban: van egy módja annak, hogy Ukrajna nyerje meg a haborut. *Portfolio*. 2024. Március 28. URL: <https://www.portfolio.hu/global/20240328/kimondtak-washingtonban-van-egy-modja-annak-hogy-ukrajna-nyerje-meg-a-haborut-677467>
14. Kajzer F. Ha Ukrajna elni akar, harcolnia kell – De mire lesz eleg az amerikai segelycsomag? *Portfolio*. 2024. Április 25. URL: <https://www.portfolio.hu/ha-ukrajna-elni-akar-harcolnia-kell-de-mire-lesz-eleg-az-amerikai-segelycsomag-682757>
15. ЄС ухвалив 13-й пакет санкцій проти росії. Що туди ввійшло? *Бабель*. 23 лютого 2024. URL: <https://babel.ua/news/104210-yes-uhvaliv-13-y-paket-szankciy-proti-rosiji-shcho-tudi-vvishlo>
16. Байден зробив заяву до другої річниці вторгнення РФ в Україну та оголосив про нові санкції. *Дзеркало тижня*. 23 лютого 2024. URL: <https://zn.ua/ukr/usa/baiden-zrobiv-zajavu-do-druhoji-richnitsi-vtorhnennja-rf-v-uktajinu-ta-oholosiv-pro-novi-sanktsiji.html>
17. США анонсували великий пакет санкцій через вбивство Навального. *Mind*. 20 лютого 2024. URL: <https://mind.ua/news/20269843-ssha-anonsuvali-velikij-paket-sankcij-cherez-vbivstvo-navalnogo>
18. Музиченко О. Страх і стратегія Путіна: чому диктатор прагне закінчити війну до виборів президента у США. *TCH*. 24.11.2023. URL: <https://tsn.ua/politika/strah-i-strategiya-putina-chomu-diktator-pragne-zakinchiti-viynu-do-vivoriv-u-ssha-2457196.html>
19. Itt az orosz választások végeredménye, ennyien voksoltak Putyinra. *Magyar Nemzet*. 2024. Március 21. URL: <https://magyarnemzet.hu/kulfold/2024/03/itt-az-orosz-valasztasok-vegeredmenye-ennyien-voksoltak-putyinra>
20. Морохин Д. Вечный двигатель войны. Расходы российского бюджета за последние два года раздулись на 12 триллионов рублей. Исследование «Новой газеты – Европа». 2024 апрель. URL: <https://novayagazeta.eu/articles/2024/04/01/vechnyi-dvigatel-voiny>
21. РФ витратила на війну в Україні до 211 млрд. дол. Пентагон. *Фокус*. 16 лютого 2024. URL: <https://focus.ua/uk/voennyje-novosti/627497-rf-vitratila-na-viynu-v-ukrajni-211-mlrd-dolariv-pentagon>
22. Kiszivargott dokumentumok szerint alaposan megagyoztak az orosz elnokvalasztasnak. *Index*. 2024. Március 17. URL: <https://index.hu/kulfold/2024/03/17/vlagyimir-putyin-elnokvalasztaszavazas-oroszország-gazdaság-hadsereg/>
23. Tibor H. A fordulat eve johet a haboruban, amit Putyin ket ev alatt sem tudott megnyerni. *Economx*. 2024. Március 3. URL: <https://www.economx.hu/kulfold/ukrajna-haboru-putyin-nato-strategia.785982.html>
24. Cserben hagyták Putyint: az egyik legfontosabb partnerét rettentette el Amerika. *Portfolio*. 2024. Március 21. URL: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20240321/cserben-hagytak-putyint-az-egyik-legfontosabb-partneret-rettentette-el-amerika-676203>
25. Боротьба з тінвовим флотом РФ: перспективи нових санкцій ЄС проти нелегального транспортування російської нафти проаналізували економісти. *Freedom*. 29 квітня 2024. URL: <https://uatv.ua/uk/borotba-z-tinovym-flotom-rf-perspektivy-novyh-sanktsij-yes-proty-nelegalnogo-transportuvannya-rosijskoyi-nafty-proanalizuvaly-ekonomisty/>
26. Єврокомісія погодила проєкт 14-го пакета санкцій проти росії. 6 травня 2024. URL: <https://sprotyv.info/news/evrokomisiya-pogodila-proekt-14-go-paketa-sankcij-proti-rosii/>
27. Ket evtizede nem tortent ilyen az orosz gazipari oriassal. *Portfolio*. 2024. Május 4. URL: <https://www.portfolio.hu/global/20240504/ket-evtizede-nem-tortent-ilyen-az-orosz-gazipari-oriassal-684339>

28. Figyelmezteti Amerika az Oroszországból érkező európai bankokat: szigorúbb szankciók jöhetnek. *Portfolio*. 2024. Május 27. URL: <https://www.portfolio.hu/bank/20240527/figyelmezteti-amerika-az-oroszorszagban-uzletelo-europai-bankokat-szigorubb-szankciok-johetnek-688187>
29. Megfenyegette Amerika a kínai cégeket és bankokat Oroszország támogatása miatt. *Portfolio*. 2024. Május 31. URL: <https://www.portfolio.hu/bank/20240531/megfenyegette-amerika-a-kinai-cegeket-es-bankokat-oroszorszag-tamogatasa-miatt-689587>

References

1. “Inoagentom” ob"yavlen byvshiy prem'yer Rossii Mikhail Kas'yanov. (2023, 24 noyabrya). *BBC New*. [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/russian/articles/crg19w17pd3o> [In Russian].
2. “YA vrach, ya ne mogu govorit' takiye slova, eto bol'no”. Kak i za chto sudyat 68-letnyuyu pediatriu Nadezhdu Buyanovu. (2024, 23 maya). *BBC New*. [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/russian/articles/cv22dy7j47ko> [In Russian].
3. Povtornoye rassmotreniye dela Olega Orlova za protivoyennuyu stat'yu. Prigovor. (2024, 27 fevralya). *Mediazona*. [Online]. Available from: <https://zona.media/online/2024/02/27/orlov> [In Russian].
4. Novosibirskiy spetsialist po giperzvukovoy aerodinamike poluchil 14 let po delu o gosizmene. Kak v Rossii pozhilym uchenym dayut “stalinskiye sroki”. (2024, 21 maya). *BBC News*. [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/russian/articles/cp992x97m3mo> [In Russian].
5. Tymchenko, O. (2024, 1 travnya). U Rosiyi hromadyanynu Ukrayiny prysudyly 25 rokov za “dyversiyi” na zaliznytsi: shcho vidomo. *Obozrevatel'*. [Online]. Available from: <https://news.obozrevatel.com/ukr/rossia/u-rossii-gromadyaninu-ukraina-prisudili-25-rokiv-zaduversii-na-zaliznytsi-scho-vidomo.htm> [In Ukrainian].
6. Cherez politychni peresliduvannya u Krymu za hratamy shchonaymenshe 200 ukraintsiv – pravozakhysnytsya. (2024, 20 lyutoho). *Ukrinform*. [Online]. Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3829740-cerez-politichni-peresliduvannya-u-krimu-zagrati-sonajmenshe-200-ukraintiv-pravozahisnitsya.html> [In Ukrainian].
7. Za chas okupatsiyi Krymu pravozakhysnyky zafiksuvaly 320 zasudzhennykh z politychnykh motyviv. (2024, 25 kvitnya). *Radio Svoboda*. [Online]. Available from: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-okupatsia-krimu-zasudzeni-politychni-motyvy/32919884.html> [In Ukrainian].
8. Za pershyy kvartal 2024 roku u Krymu zafiksovano 43 vypadky arestiv – KRTS. (2024, 11 kvitnya). *Suspil'ne Krym*. [Online]. Available from: <https://suspilne.media/crimea/723685-zaperysiv-kvartal-2024-roku-u-krimu-zafiksovano-43-vipadki-arestiv-krc/> [In Ukrainian].
9. Kryms'kotatars'ka avtonomiya zrobyt' neporushnoyu terytorial'nu tsilisnist' Ukrayiny. (2024, 17 kvitnya). *Ukrinform*. [Online]. Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3853468-krimskotatarska-avtonomia-zrobit-neporusnou-teritorialnu-cilisnist-ukraini.html> [In Ukrainian].
10. Parlament s'ka asambleya Rady Yevropy pidtrymala rezolyutsiyu iz zaklykom vyznati Volodymyra Putina nelehitymnym prezidentom Rosiyi. (2024, 18 kvitnya). *Espresso*. [Online]. Available from: <https://espresso.tv/svit-pare-ukhvalila-rezolyutsiyu-iz-zaklykom-ne-viznavatiputina-legitimnim-prezidentom-rf> [In Ukrainian].
11. Ukrayina ne vyznaye Putina yak prezidenta RF. (2024, 6 travnya). *Gazeta.ua*. Available from: https://gazeta.ua/artikles/politics/_ukrayina-ne-viznaye-putina-yak-prezidenta-rf/1180238 [In Ukrainian].
12. Mutatjuk a jeleket, amelyek arra utalnak, hogy hamarosan vege a haborunak (2024, Március 11). *Hir TV*. Available from: <https://hirtv.hu/hirtvkulfold/mutatjuk-a-jeleket-amelyek-arra-utalnak-hogy-hamarosan-vege-a-haborunak-2581721> [In Hungarian].

13. Kimondtak Washingtonban: van egy módja annak, hogy Ukrajna nyerje meg a háborút. (2024, Március 28). *Portfolio*. Available from: <https://www.portfolio.hu/global/20240328/kimondtak-washingtonban-van-egy-modja-annak-hogy-ukrajna-nyerje-meg-a-haborut-677467> [In Hungarian].
14. Kajzer, F. (2024, Április 25). Ha Ukrajna elni akar, harcolnia kell – De mire lesz elég az amerikai segélycsomag? *Portfolio*. Available from: <https://www.portfolio.hu/ha-ukrajna-elni-akar-harcolnia-kell-de-mire-lesz-eleg-az-amerikai-segelycsomag-682757> [In Hungarian].
15. ES ukhvalyv 13-y paket sanktsiy proty rosiyi. Shcho tudy vviyshlo? (2024, 23 lyutoho). *Babel'*. Available from: <https://babel.ua/news/104210-yes-uhvaliv-13-y-paket-szankcij-proti-rosiiji-shcho-tudi-vvishlo> [In Ukrainian].
16. Bayden zrobyv zayavu do druhoyi richnytsi vtorhnennya RF v Ukrayinu ta oholosyv pro novi sanktsiyi. (2024, 23 lyutoho). *Dzerkalo tyzhnya*. Available from: <https://zn.ua/ukr/usa/baiden-zrobiv-zayavu-do-druhoji-richnitsi-vtorhnennja-rf-v-uktajinu-ta-oholosiv-pro-novi-sanktsiji.html> [In Ukrainian].
17. SSHA anonsuvaly velykyy paket sanktsiy cherez vbyvstvo Naval'noho. (2024, 20 lyutoho). *Mind*. Available from: <https://mind.ua/news/20269843-ssha-anonsuvali-velikij-paket-sankcij-cherez-vbivstvo-navalnogo> [In Ukrainian].
18. Muzychenko, O. (2023, 24 lystopada). Strakh i stratehiya Putina: chomu dyktator prahne zakinchyty viynu do vyboriv prezydenta u SSHA. *TSN*. Available from: <https://tsn.ua/politika/strah-i-strategiya-putina-chomu-diktator-pragne-zakinchiti-viynu-do-viboriv-u-ssha-2457196.html> [In Ukrainian].
19. Itt az orosz választások végeredménye, ennyien voksoltak Putyinra. (2024, Március 21). *Magyar Nemzet*. Available from: <https://magyarnemzet.hu/kulfold/2024/03/itt-az-orosz-valasztasok-vegeredmenye-ennyien-voksoltak-putyinra> [In Hungarian].
20. Morokhin, D. (2024). Vechnyy dvigatel' voyny. Raskhody rossiyskogo byudzheta za posledniye dva goda razdulis' na 12 trillionov rubley. Issledovaniye "Novoy gazety – Yevropa". April'. [Online]. Available from: <https://novayagazeta.eu/articles/2024/04/01/vechnyi-dvigatel-voiny> [In Russian].
21. RF vytratyla na viynu v Ukrayini do 211 mlrd. dol. Pentahon. (2024, 16 lyutoho). Fokus. Available from: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/627497-rf-vitratila-na-viynu-v-ukrajni-211-mlrd-dolariv-pentagon> [In Ukrainian].
22. Kiszivargott dokumentumok szerint alaposan megagyoztak az orosz elnökvalasztasnak. (2024, Március 17). *Index*. Available from: <https://index.hu/kulfold/2024/03/17/vlagyimir-putyin-elnokvalasztas-szavazas-oroszorszg-gazdasag-hadsereg/> [In Hungarian].
23. Tibor, H. (2024, Március 3). A fordulat éve jöhet a háboruban, amit Putyin két év alatt sem tudott megnyerni. *Economx*. Available from: <https://www.economx.hu/kulfold/ukrajna-haboru-putyin-nato-strategia.785982.html> [In Hungarian].
24. Cserben hagyták Putyint: az egyik legfontosabb partnerét rettentette el Amerika. (2024, Március 21). *Portfolio*. Available from: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20240321/cserben-hagytak-putyint-az-egyik-legfontosabb-partneret-rettentette-el-amerika-676203> [In Hungarian].
25. Borot'ba z tin'ovym flotom RF: perspektyvy novykh sanktsiy ES proty nelehal'noho transportuvannya rosiys'koyi nafty proanalizuvaly ekonomisty. (2024, 29 kvitnya). *Freedom*. Available from: <https://uatv.ua/uk/borotba-z-tinovym-flotom-rf-perspektyvy-novykh-sanktsij-yes-proty-nelegalnogo-transportuvannya-rosijskoyi-nafty-proanalizuvaly-ekonomisty/> [In Ukrainian].
26. Yevrokomisiya pohodyla proekt 14-ho paketa sanktsiy proty rosiyi. (2024, 6 travnya). Available from: <https://sprtyv.info/news/evrokomisiya-pogodila-proekt-14-go-paketa-sankcij-proti-rosii/> [In Ukrainian].
27. Ket evtizede nem tortent ilyen az orosz gazipari oriassal. (2024, Május 4). *Portfolio*. Available from: <https://www.portfolio.hu/global/20240504/ket-evtizede-nem-tortent-ilyen-az-orosz-gazipari-oriassal-684339> [In Hungarian].

28. Figyelmezteti Amerika az Oroszországból üzleti bankokat: szigorúbb szankciók jöhetnek. (2024, Május 27). *Portfolio*. Available from: <https://www.portfolio.hu/bank/20240527/figyelmezteti-amerika-az-oroszorszagban-uzletelo-europai-bankokat-szigorubb-szankciok-johetnek-688187> [In Hungarian].
29. Megfenyegette Amerika a kínai cégeket és bankokat Oroszország támogatása miatt. (2024, Május 31). *Portfolio*. Available from: <https://www.portfolio.hu/bank/20240531/megfenyegette-amerika-a-kinai-cegeket-es-bankokat-oroszorszag-tamogatasa-miatt-689587> [In Hungarian].

Derzhaliuk M. Presidential Elections in the Russian Federation 2024: the Results are Predictable, the Consequences are Criminal (Part 2).

The article is devoted to the presidential elections in the Russian Federation on March 15-17, 2024. V. Putin participated in the elections as a self-nominated candidate, but he was supported by the two ruling parties in the Russian Federation – “United Russia” and “A Just Russia”.

Complex measures that ensured V. Putin's victory in the elections are highlighted. The constitutional reform of 2020 and the corresponding amendments to the legislation abolished the limitation of two terms of tenure in this position and introduced the right to run for this position without restrictions. For the first time, the elections were held over three days, early voting was allowed both at polling stations and at home locations, and remote electronic voting was introduced. The rights of the CEC regarding the final right to register candidates for this position were expanded. The following changes were made: the threshold for minimum participation in the elections, the conditions under which in the case of the participation of less than half of the voters in the voting, they became invalid, the obligation of public discussions between applicants for this position were eliminated.

Attention is drawn to the fact that leading analysts assessed these changes as a constitutional coup that ended with the establishment of Putin's dictatorship. Well-known democratic figures of the Russian Federation stopped their political activity, emigrated or switched to active scientific or creative activities. Most of those who remained in Russia and continued to actively oppose Putin's regime, to publicly criticize him, were thrown into prison or were killed.

It is noted that the elections turned out to be the most opaque, the most falsified in all the years of the existence of the independent Russian Federation. The results of the elections announced by the Central Election Commission of the Russian Federation on March 21, 2024 testified to record voter turnout and the number of votes for V. Putin compared to previous periods. The negative reaction of the world community to the election results was natural. The leaders of the developed countries of the world, most of the countries of Europe, took note of the results of the elections in the Russian Federation, but did not congratulate V. Putin on his victory, because they did not recognize their results, considered them not open and transparent, organized and conducted under coercion and on an unheard-of anti-democratic basis. The Western world believes that these elections were not free and fair. International organizations of the UN, PACE, EU countries, and NATO members did not recognize the results of the elections in the Russian Federation and in the occupied territories of Ukraine, and condemned the holding of the presidential elections of the Russian Federation on the territory of another state – Ukraine. The PACE called for V. Putin to be officially recognized as the illegitimate president of the Russian Federation and recommended to “stop all contacts with the criminal Putin regime”. The President of Ukraine V. Zelensky assessed the presidential elections in the Russian Federation as unequivocally illegitimate.

Keywords: *Russia, presidential elections, results, falsification, international reaction, prospects of the Russian Federation.*